

Joanna Habelman

Funkcjonowanie audytu wewnętrznego w zarządzie morskich portów Szczecin i Świnoujście S.A.

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 16, 133-143

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Joanna Habelman

FUNKCJONOWANIE AUDYTU WEWNĘTRZNEGO W ZARZĄDZIE MORSKICH PORTÓW SZCZECIN I ŚWINOUJŚCIE SA

Wprowadzenie

Prowadząc działalność gospodarczą każda jednostka podejmuje decyzje związane między innymi z pozyskiwaniem i wydatkowaniem środków finansowych, poziomem kosztów, czy procesami rekrutacyjnymi. Decyzje powinny być zgodne z obowiązującymi w danym momencie i w danej jednostce aktami prawnymi i przepisami wewnętrznymi. Samo istnienie przepisów nie gwarantuje poprawności realizacji planów i osiągnięcia zamierzonych celów jednostki, bez zastosowania odpowiednich mechanizmów audytu i kontroli wewnętrznej.

Celem artykułu jest ocena funkcjonowania Biura ds. Audytu Wewnętrznego i realizacji jego zadań w Zarządzie Morskich Portów Szczecin i Świnoujście Spółka Akcyjna.

1. Organizacja audytu wewnętrznego w ZMPSiŚ SA

Ustawa o finansach publicznych¹ określa obowiązki jednostek sektora finansów publicznych co do zakresu stosowania audytu wewnętrznego. Artykuł 49 ustawy wskazuje jednostki zobowiązane do jego wdrożenia i stosowania. Należą do nich na

¹ Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych, DzU 2005, nr 249, poz. 2104 z późn. zm.

przykład: centralne i samorządowe jednostki administracji państwowej, sądy, prokuratury, narodowy fundusz zdrowia, państwowe osoby prawne, regionalne izby obrachunkowe oraz jednostki o znaczących przychodach i wydatkach (40 mln zł)².

Zadaniem komórki audytu wewnętrznego jest dostarczenie kierownictwu najwyższego szczebla, niezależnych i obiektywnych informacji o działaniu jednostki, wdrożonych systemach kontrolnych, postrzeganym ryzyku, możliwościach jego wyeliminowania oraz wprowadzeniu usprawnień w celu zwiększenia efektywności jednostki³. Najważniejszą funkcją współczesnego audytu wewnętrznego jest niezależna identyfikacja, ocena i selektywne testowanie systemów kontroli wewnętrznej⁴.

Podmioty gospodarcze nie wymienione w ustawie nie są zobligowane do stosowania audytu wewnętrznego. Decyzja ta pozostaje w gestii kadry zarządzającej danego przedsiębiorstwa, która obecnie coraz bardziej dostrzega potrzebę i pozytywne efekty z jego stosowania. Dostrzegając efekty audytu wewnętrznego Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście SA powołał Biuro ds. Audytu Wewnętrznego.

Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście Spółka Akcyjna powstała i działa na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1996 roku o portach i przystaniach morskich⁵ oraz kodeksu spółek handlowych. Spółka prowadzi działalność gospodarczą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i za granicą. Zawiązana jest na czas nieoznaczony. Przedmiotem działalności przedsiębiorstwa jest zarządzanie portami morskimi w Szczecinie i w Świnoujściu, w szczególności:

- zarządzanie nieruchomościami i infrastrukturą portową,
- prognozowanie, programowanie i planowanie rozwoju portów,
- budowa, rozbudowa, utrzymanie i modernizacja infrastruktury portowej,
- pozyskiwanie nieruchomości na potrzeby rozwoju portów,
- świadczenie usług związanych z korzystaniem z infrastruktury portowej,
- stanowienie i pobieranie opłat portowych,
- zapewnienie dostępu do portowych urządzeń odbiorczych odpadów ze statków w celu przekazania ich do odzysku lub unieszkodliwienia.

² Szerzej przedstawia to art. 49 ustawy o finansach publicznych poz. cyt.

³ K. Winiarska, *Audyt wewnętrzny* 2008, Difin, Warszawa 2008, s. 40.

⁴ *Ibidem*, s. 41

⁵ Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o portach i przystaniach morskich, DzU nr 9 z 1997 r. poz. 44 z późn. zm.

Założycielami spółki są: Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Skarbu Państwa, Gmina Szczecin i Gmina Świnoujście.

Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście SA posiada strukturę organizacyjną sztabowo-liniową, a Biuro ds. Audytu Wewnętrznego podlega bezpośrednio Prezesowi Zarządu, który zapewnia jego niezależność i odrębność. Umieszczenie Biura ds. Audytu Wewnętrznego w ZMPSiŚ SA przedstawia schemat 1.

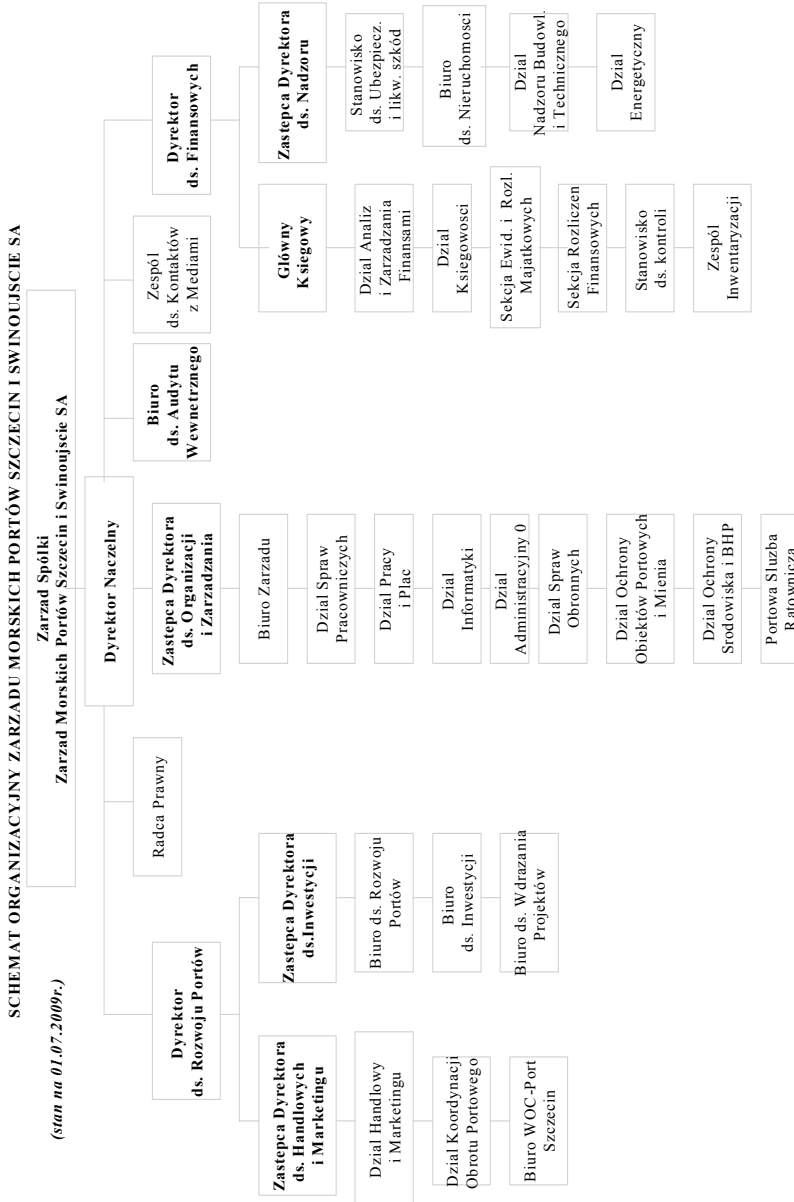
Funkcjonowanie Biura ds. Audytu Wewnętrznego regulowane jest regulaminem stanowiącym załącznik do Zarządzenia Dyrektora Naczelnego Nr 27/2008. Regulamin ten nadaje uprawnienia pracownikom Biura ds. Audytu Wewnętrznego do przeprowadzania audytu wewnętrznego w przedsiębiorstwie. Audyt wewnętrzny w Zarządzie Morskich Portów Szczecin i Świnoujście SA przeprowadza się w celu „sprawdzenia legalności, celowości, rzetelności i prawidłowości przeprowadzanych w Spółce działań zarówno zamierzonych, jak i dokonywanych w celu zwiększenia efektywności, zapewnienia ochrony mienia, zapewnienia prawidłowej organizacji i dyscypliny pracy oraz przestrzegania norm prawnych, zarządzeń i wewnętrznych przepisów, wynikających z zapisów:

- Ustawy o portach i przystaniach morskich,
- Kodeksu Pracy,
- Kodeksu cywilnego,
- Kodeksu spółek handlowych,
- Regulaminu organizacyjnego,
- Zakładowego regulaminu wynagradzania,
- Zarządzeń i instrukcji wewnętrznych,
- innych obowiązujących przepisów prawa⁶.

Regulamin audytu wewnętrznego w ZMPSiŚ SA zawiera informacje na temat ogólnych zasad przeprowadzania audytu wewnętrznego oraz sposobów sporządzania i prezentacji raportów. W regulaminie zawarte są również uprawnienia i obowiązki audytora wewnętrznego oraz zakres audytu wewnętrznego, warunki przechowywania i zabezpieczenia dokumentacji audytowej, jak również warunki sporządzania sprawozdań z przeprowadzonego audytu dla Zarządu Spółki i Rady Nadzorczej.

⁶ Regulamin audytu wewnętrznego w Zarządzie Morskich Portów Szczecin i Świnoujście SA, załącznik do Zarządzenia Nr 27/08.

Schemat 1. Biuro ds. Audytu w strukturze organizacyjnej ZMPSiŚ SA

Źródło: dane ZMPSiŚ SA

2. Realizacja audytu wewnętrznego w Zarządzie Morskich Portów Szczecin i Świnoujście SA

Celem Biura ds. Audytu Wewnętrznego jest niezależna, obiektywna ocena wszelkich procesów i systemów zarządzania działających w organizacji. Biuro to wykonuje czynności, które mają charakter oceniający, zapewniający i doradczy. Dzięki temu naczelne kierownictwo firmy, składające się z Prezesa Zarządu – Dyrektora Naczelnego i dwóch członków zarządu, Dyrektora ds. Rozwoju Portów i Dyrektora ds. Finansowych, otrzymują racjonalne zapewnienie, że mechanizmy zarządzania i kontroli wewnętrznej działają prawidłowo. Audyt wewnętrzny w jednostce funkcjonuje niezależnie od czynności operacyjnych, systemu zarządzania i systemu księgowego.

Biuro ds. Audytu Wewnętrznego w ZMPSiŚ SA działa na podstawie regulaminu. Szczegółowe procedury przeprowadzenia audytu wewnętrznego obejmują: planowanie audytu i ocenę ryzyka, badanie właściwe oraz sprawozdawczość z przeprowadzonego audytu. W toku przeprowadzania audytu, niezależnie od etapu pracy audytora, oceniane jest ryzyko, bowiem głównym celem audytu wewnętrznego w przedsiębiorstwie jest ograniczenie ryzyka w działalności jednostki. W procesie oceny ryzyka wyróżnia się dwa etapy:

- identyfikację obszarów ryzyka,
- analizę ryzyka, gdzie następuje ustalenie obszarów ryzyka pod względem ich ważności dla działalności firmy, a w konsekwencji kolejność przeprowadzania zadań audytowych⁷.

Do zadań Biura ds. Audytu Wewnętrznego w ZMPSiŚ SA należy⁸:

- kontrola i nadzór nad procedurami związanymi z projektami strategicznymi firmy,
- kontrola i nadzór nad procedurami związanymi z pozyskiwaniem funduszy unijnych,
- nadzór i kontrola komórek merytorycznych w procesie tworzenia dokumentacji przetargowej;

⁷ K. Winiarska, *Teoretyczne i praktyczne aspekty audytu wewnętrznego*, Difin, Warszawa 2005, s. 149.

⁸ Regulamin audytu wewnętrznego w Zarządzie Morskich Portów Szczecin i Świnoujście SA...

- kontrola formalno-prawna procedur związanych z udzielaniem zamówień publicznych oraz tych, realizowanych na podstawie Kodeksu cywilnego,
- kontrola formalno-prawna procedur związanych z protestami i odwołaniami w sprawach zamówień publicznych,
- audyt zamówień i umów,
- audyt wszelkich procesów dokonujących się w Spółce,
- kontrola ad hoc, zlecana przez Prezesa Zarządu, a dotycząca bieżących procesów działalności firmy.

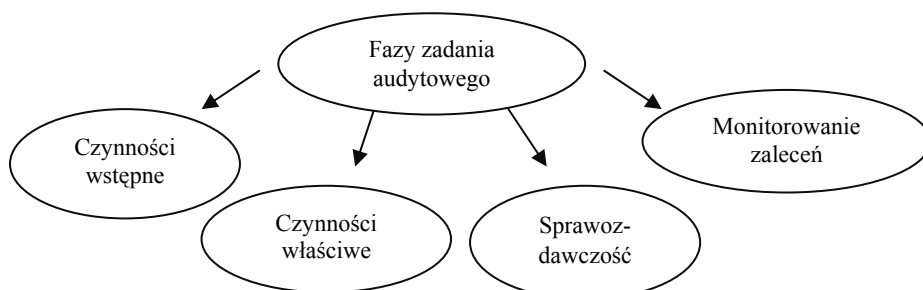
W celu realizacji powyższych zadań, Biuro ds. Audytu Wewnętrznego zatrudnia czterech pracowników. Szef Biura odpowiada za koordynację wszystkich działań dotyczących audytu wewnętrznego w firmie.

Pierwszym etapem procesu audytu w ZMPSiŚ SA jest planowanie prac audytowych, który uwzględni obszar ryzyka w firmie. Na tej podstawie zostaje opracowany harmonogram rocznego planu audytu, w pierwszej kolejności obejmujący te obszary działalności przedsiębiorstwa, które narażone są na największe ryzyko, a są to: procedury związane z projektami strategicznymi firmy, z pozyskiwaniem funduszy unijnych oraz tworzeniem dokumentacji przetargowej.

Czynności zadania audytowego zostają wszczęte po uprzednim, pisemnym zawiadomieniu kierownika komórki organizacyjnej, w której będą one przeprowadzane. Zadanie audytowe, przeprowadzane przez pracownika Biura ds. Audytu Wewnętrznego, składa się z czterech faz, które prezentuje rysunek 1. W toku przeprowadzanych czynności audytowych pracownicy Biura ds. Audytu Wewnętrznego ZMPSiŚ SA mają nieograniczony dostęp do dokumentacji i informacji badanych komórek, z zachowaniem przepisów o tajemnicy ustawowo chronionej, a pracownicy komórek audytowanych są zobligowani do dostarczenia wszelkich niezbędnych dokumentów na potrzeby audytu.

Faza wstępna polega na zbieraniu informacji o procesach, zdarzeniach i transakcjach zachodzących w badanej komórce. Na tym etapie audytor nie przeprowadza weryfikacji szczegółowej, a jedynie dokonuje ogólnego przeglądu działalności, zwracając szczególną uwagę na obszary istotne z punktu widzenia tematu audytu.

Rysunek 1. Fazy zadania audytowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie K. Winiarska, *Audyty wewnętrzny 2008, Difin, Warszawa 2008, s. 121.*

Etap drugi to przeprowadzenie właściwych czynności audytu. Na tym etapie pracownicy Biura ds. Audytu Wewnętrznego w ZMPSiŚ SA wykorzystują następujące techniki audytu właściwego: obserwacje, oględziny, wywiady, porównanie danych pochodzących z różnych działów oraz porównanie ich informacji.

Trzeci etap prac audytora polega na sporządzeniu protokołu z przeprowadzonego audytu. Zgodnie z regulaminem obowiązującym w przedsiębiorstwie protokół ten musi zawierać informację o tym, w jakiej komórce i w jakim czasie odbył się audyt, jakie były podstawy do jego przeprowadzenia, jak również opis kontrolowanych dokumentów, przebieg audytu oraz wykaz ujawnionych błędów wraz z terminem ich naprawy i wnioski wynikające z przeprowadzonego audytu. Protokół ten podpisuje pracownik przeprowadzający audyt i przedkłada go Szefowi Biura ds. Audytu Wewnętrznego w ZMPSiŚ SA. Protokół sporządzony jest w czterech egzemplarzach, po jednym dla kontrolowanej komórki, audytora, Szefa Biura oraz Dyrektora Naczelnego.

Kierownik kontrolowanej komórki organizacyjnej ma prawo na piśmie ustosunkować się do wniosków zawartych w protokole. Dokumenty nie okazane audytowi, przez pracowników kontrolowanych komórek, nie stanowią podstawy do kwestionowania treści zawartych w protokole końcowym. Mogą natomiast zostać wymienione w piśmie kierownika komórki merytorycznej z podaniem przyczyny nieokazania ich na prośbę pracownika Biura ds. Audytu Wewnętrznego. Pracownicy Biura ds. Audytu Wewnętrznego dokonują weryfikacji wykonania zaleceń pokontrolnych oraz podjętych działań lub przyczyn niepodjęcia działań przez komórkę

audytowaną. Weryfikacja przeprowadzana jest głównie poprzez ponowną kontrolę w danej komórce organizacyjnej i sprawdzenie poprawności wykonanych zaleceń.

Zgodnie z regulaminem, na koniec każdego roku kalendarzowego Biuro ds. Audytu Wewnętrznego sporządza roczne sprawozdanie z przeprowadzonych audytów wewnętrznych.

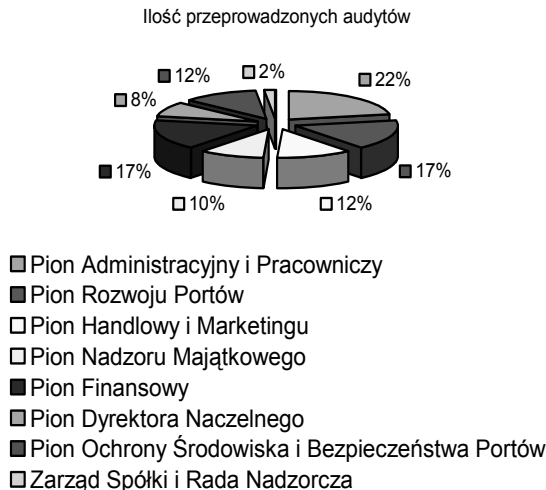
3. Wyniki audytu wewnętrznego w ZMPSiŚ SA w roku 2008

Zidentyfikowane przez audytorów wewnętrznych obszary ryzyka w zakresie działania jednostki to:

- zamówienia publiczne,
- projekty strategiczne firmy,
- gospodarowanie mieniem,
- usługi portowe i operatorskie.

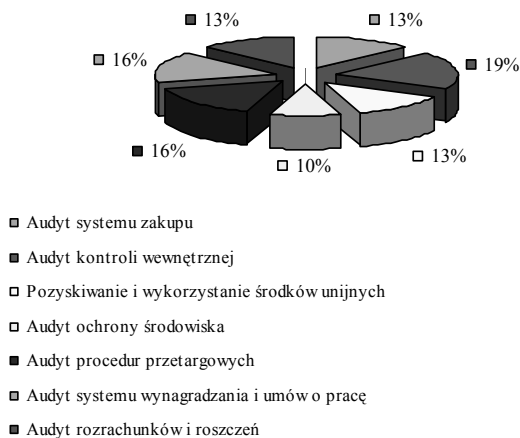
W roku 2008 Biuro ds. Audytu Wewnętrznego przeprowadziło trzydzieści siedem zadań audytowych. Komórki poddane audytowi i tematykę audytu przedstawiają wykresy 1, 2, 3.

Wykres 1. Ilość przeprowadzonych zadań audytowych w ZMPSiŚ SA w podziale na komórki organizacyjne w roku 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z audytu wewnętrznego za rok 2008 r.

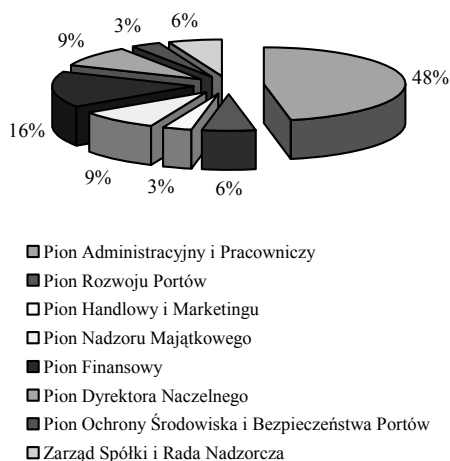
Wykres 2. Wykonanie audytu w podziale na zadania audytowe w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z audytu wewnętrznego za rok 2008 r.

Wykres 3. Piony, w których najczęściej dochodziło do uchybień

Piony, w których najczęściej popełniane były błędy

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z audytu wewnętrznego za rok 2008 r.

Jak wynika z powyższych wykresów, w 2008 roku najczęściej poddawane audytowi wewnętrznemu były komórki w Pionie Administracyjnym i Pracowniczym, Pionie Rozwoju Portów oraz w Pionie Finansowym. Badaniem objęte były następujące obszary:

- zarządzanie zasobami ludzkimi: prawidłowość naliczania i przyznawania nagród jubileuszowych, odpraw emerytalnych, wykorzystania urlopów wypoczynkowych, świadczeń z ZFŚS, szkoleń i kursów,
- nadzór nad gospodarką finansową przedsiębiorstwa, w tym prawidłowość: zamówień materiałów, artykułów żywnościowych, rozliczania delegacji krajowych i zagranicznych, podpisywania faktur i sporządzania przelewów, windykacja należności,
- system kontroli przestrzegania procedur przetargowych zamówień publicznych, pod względem zgodności z ustawą Prawo zamówień publicznych, Kodeksem cywilnym i wewnętrznymi zasadami zamówień.

Najważniejsze słabości wewnętrzne w jednostce dotyczą nieprzestrzegania zarządzeń wydanych przez Dyrektora Naczelnego w zakresie gospodarowania środkami trwałymi. Brak jednolitej polityki odnośnie stosowanych pieczętek, wewnętrznego regulaminu szkoleń i dokształcania się pracowników, uregulowań odnośnie przestępstw jednorazowych i tymczasowych, co w konsekwencji powoduje brak pełnego nadzoru nad ruchem osobowym pojazdów na terenie portu Szczecin i Świnoujście. W celu usunięcia wszystkich powyższych nieprawidłowości Biuro ds. Audytu Wewnętrznego w protokołach pokontrolnych zaleciło usunięcie nieprawidłowości.

Wszystkie powyższe nieprawidłowości, zdefiniowane w czasie audytu wewnętrznego, nie wpływają w znaczący sposób na sprawność i efektywność funkcjonowania Zarządu Morskich Portów Szczecin i Świnoujście SA.

Uwagi końcowe

Zmieniające się warunki funkcjonowania przedsiębiorstw wymuszają konieczność ciągłego monitorowania wszystkich procesów zachodzących w jednostce. Rozwiązaniem tego problemu jest funkcjonowanie audytu wewnętrznego. Zadaniem Biura ds. Audytu Wewnętrznego w Zarządzie Morskich Portów Szczecin i Świnoujście SA jest dostarczenie kadrze zarządzającej obiektywnych informacji o działaniu

jednostki, istniejących systemach kontroli czy zidentyfikowanym poziomie ryzyka, w celu zwiększenia efektywności działania przedsiębiorstwa.

Literatura

- Regulamin audytu wewnętrznego i kontroli wewnętrznej w Zarządzie Morskich Portów Szczecin i Świnoujście SA, Szczecin 2008.
- Schemat organizacyjny ZMPSiŚ SA, Szczecin 2009.
- Winiarska K., *Audyt wewnętrzny w 2007 r. Standardy międzynarodowe – Regulacje krajowe*, Difin, Warszawa 2007.
- Winiarska K., *Audyt wewnętrzny 2008*, Difin, Warszawa 2008.
- Winiarska K., *Teoretyczne i praktyczne aspekty audytu wewnętrznego*, Difin, Warszawa 2005.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych, DzU nr 249, poz. 2104, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o portach i przystaniach morskich, DzU nr 9 z 1997 roku, poz. 44 z późn. zm.

ACTIVITY OF INTERNAL AUDIT OFFICE IN AUTHORITY OF SZCZECIN AND ŚWINOUJŚCIE SEAPORTS

Summary

In the article there are presented the working regulations of Internal Audit Office at Szczecin and Świnoujście Seaports Authority. There has also been conducted an analysis of the 2008 audit report while presenting the audit tasks and the audited organizational units.

Translated by Andrzej Baron